

5.3 A KÖRNYEZETI SZABÁLYOZÁS,

„Uram!
E drága bolygót adtad nekünk
lakóhelyül,
Rejtett, titkos kincsekkel tele,
Képessé tettél művedet megérteni.
(...)”

*Uram! Legyünk társak az alkotásban
Dolgozzunk tovább műved nyomán,
Hogy bolygónk a bőség, a boldogság
És az összhang erős otthona legyen.”*

(Szent-Györgyi Albert)

MIRŐL LESZ SZÓ?

- ✓ Környezetvédelem
- ✓ A környezeti szabályozás alapelvei és típusai
- ✓ Az EU környezeti jog alapelemei, jellemzői
- ✓ A környezeti szabályozás hazai vonatkozásai
- ✓ Környezetvédelmi akcióprogramok
- ✓ Környezetirányítási rendszerek

FONTOS!

A környezetvédelem

„Olyan céltudatos, szervezett, intézményesített emberi tevékenység, amelynek célja az ember ipari, mezőgazdasági, bányászati tevékenységéből fakadó káros következmények kiküszöbölése, és megelőzése az élővilág és az ember károsodás nélküli fennmaradásának érdekében. E tevékenység tudományos alapjait műszaki tudományok, alkalmazott természettudományok és az ökonómia képezik. Hatékonyságát és működőképességét a törvényi szabályozás és intézményrendszer biztosítja. A környezetvédelem nemcsak egészségvédelmi, esztétikai szempontú, hanem gazdasági, gazdálkodási tevékenység is. Napjainkban a környezetvédelem az Agrárminisztérium hatáskörébe tartozik.” (Láng 2002).

„A környezetvédelem életcentrikus tevékenységi rendszer, amelynek alapvető célja az élővilág és az ember életének és egészséges fejlődésének megőrzése, a környezet megóvása a pusztítástól és a szennyeződéstől, végső soron az egész földi rendszer stabilitásának, zavartalan működésének biztosítása.” (Kerényi 2003)

A környezetvédelem legfontosabb alapelvei:

- *károk megelőzésének és megszüntetésének elve:* Mindenféle környezettel kapcsolatos tevékenység kiindulási alapja a környezetkímélő és fenntartható termelés és fogyasztás. A környezeti, környezet-egészségügyi problémák megelőzése könnyebb, gazdaságosabb és hatékonyabb, mint a helyreállítás, javítás. Ezért a környezethasználati, környezetfejlesztési kérdésekben zajló tevékenységek során a legnagyobb elővigyázatossággal kell eljárni.
- *állami felelősség- és kötelezettségvállalás elve:* A szerencsétlen hatások, bekövetkezett károsodások elhárítása azok kötelessége, akik azt előidézték. Felelősség és irányító szerep (pl. környezetvédelmi információs rendszer kialakítása, oktatás és ismeretterjesztés, nemzetközi együttműködések, állami támogatások stb.)
- *együttműködés elve (egyén, állami, önkormányzati gazdálkodó és társadalmi, valamint érdekvédelmi szervezetek):* A környezetvédelemmel kapcsolatos jogok és kötelezettségek akkor érvényesíthetők, ha az érintettek egymásra tekintettel tevékenykednek, együttműködnek a problémák megoldásában. A fenntartható fejlődés elveinek megfelelő környezethasználatok kialakításában, fenntartásában, a környezeti problémák megoldásában az érintett/érdekelte szervezetek együttműködése meghatározó. A környezeti ártalmak nem országhatárokhoz kötődnek (pl. Tisza szennyezése), hosszú távon csak a nemzetközi összefogás vezethet eredményre.
- *az információk szabad áramlásának, a tájékoztatásnak elve:* A környezet minőségére, állapotára, a környezet-egészségügyi veszélyekre vonatkozó adatok, információk – amelyekkel a közhivatalok, és a hatóságok rendelkeznek – megismerése/megismertetése alapvető állampolgári jog. A környezeti nevelés során a felnövekvő generációk környezettudatosságának fejlesztése az ember és környezete kapcsolatának jobb megismertetésével (Batta – Ságiné Hende 2020).

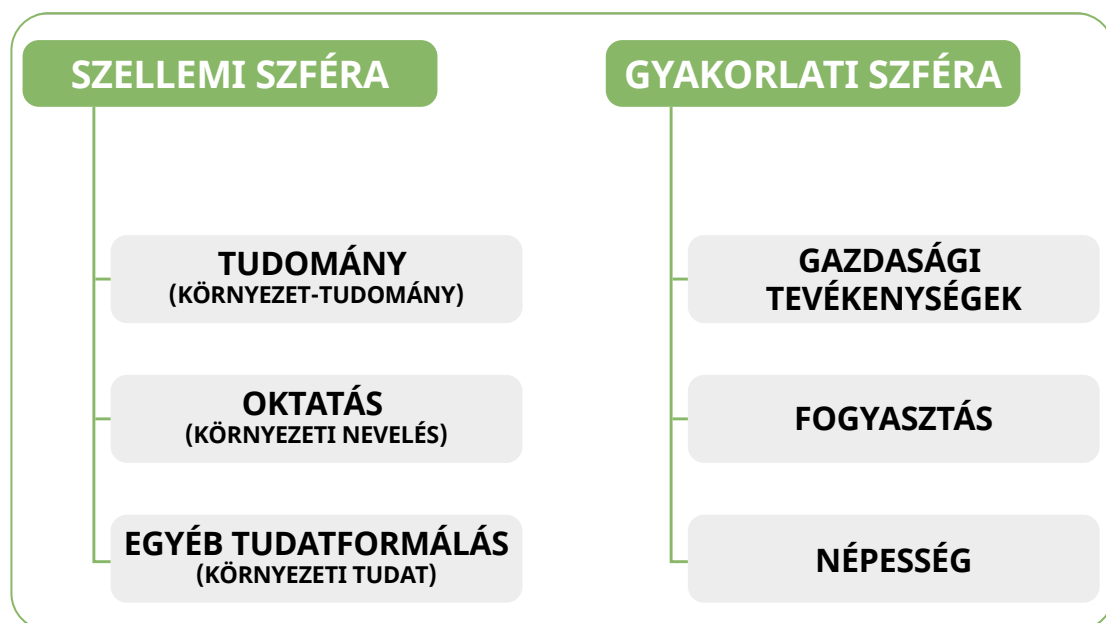
A környezetvédelem feladatkörei:

- A levegő tisztaságának védelme
- A talaj védelme, mely minden rétegre kiterjed, valamint a benne található élővilágra is
- A vizek védelme
- A zaj- és rezgésvédelem

- A veszélyes anyagok elleni védelem
- A sugárzás elleni védelem
- A hulladékgazdálkodás
- A természet- és tájvédelem

A környezetvédelem fontosabb tevékenységi területei:

- környezetgazdálkodás
- természetvédelem: azon tevékenységek, intézkedések összesége, amelyekkel meg kívánjuk védeni a pusztulástól a természetes vagy féltermészetes élővilág populációit, fajait, valamint az élettelen természeti értékeket, amelyek egyszeresmind az élővilág élőhelyei.
- tájvédelem: a kultúrtájakban fellelhető környezeti értékeinek, a tájpotenciáljának és a táj esztétikai adottságainak megőrzése, a degradált tájak, tájrészletek rehabilitálása, lehetőség és szükség esetén fejlesztése. A természetvédelem és tájvédelem között nem lehet éles határt húzni.
- környezetegészségtan (*egyik speciális részterülete: embervédelem*): a környezetnek az ember egészségére gyakorolt hatásával, a szennyezőanyagok egészségügyi határértékeinek kérdéseivel foglalkozik.
- települési környezetvédelem: speciális területe a műemlékvédelem (*Jakab 2008*).

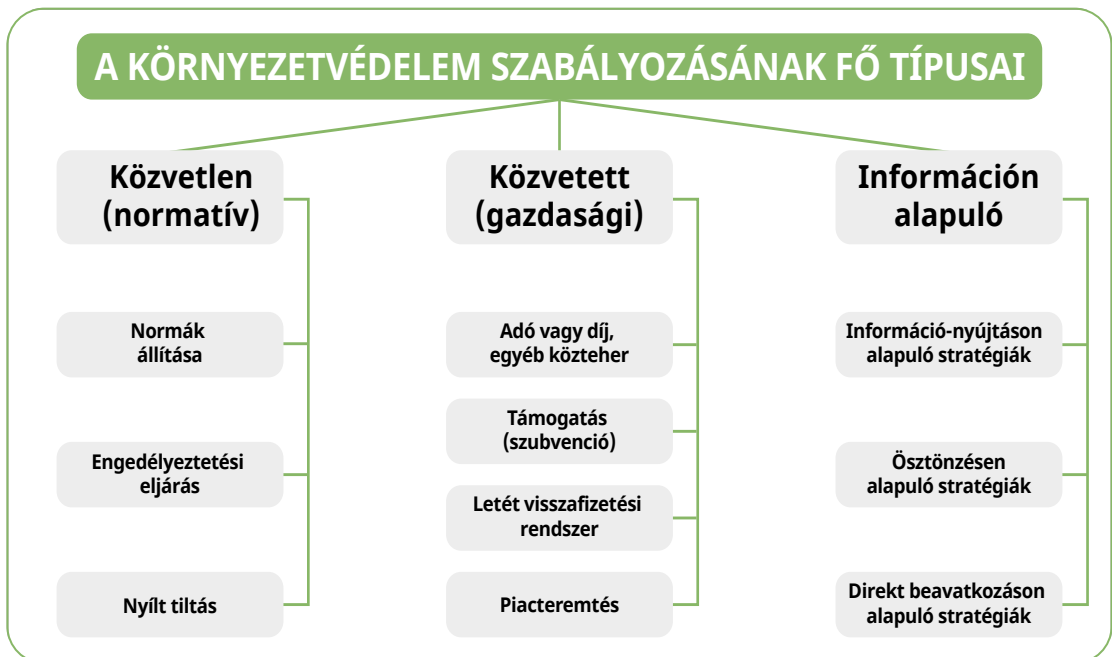
5.5 ábra A környezetvédelmi tevékenységek két fő csoportja (Saját szerkesztés, 2021)

A két területet összekötik a különböző környezetvédelmi mozgalmak és a környezetvédelmet irányító, szervező szféra. A különböző tevékenységek egymásra is befolyásolással bírnak.

Az EU környezetvédelmi jogalkotása kiterjed:

- *termékekre:* gépjárművek kibocsátásának ellenőrzése, fogyasztói termékekben megtalálható veszélyes anyagok ellenőrzése, építési eszközök zajszennyezésének ellenőrzése, veszélyes kémiai anyagok és eljárások ellenőrzése stb.
- *tevékenységekre:* az emberi egészségre, illetve a környezetre befolyásolással vannak pl. az ipari vállalatok, az építkezések, a hulladékkezelés, a természetvédelem, biológiai sokszínűség megőrzése stb.
- *a környezet minőségének védelmére levegőbe, vízbe, talajba kerülő veszélyes anyagok helyett:* ellenőrzése, természetes erőforrások és a biodiverzitás megőrzése.
- *eljárásokra és eljárási jogokra:* a környezeti hatásvizsgálat, információkhoz való hozzáférés és közösségi részvétel.

Az Unió környezetvédelmi jogalkotásában az irányelvek fordulnak elő a legnagyobb számban. Abban az esetben azonban, ha az Unió rendelettel (pl.: EMAS, Ökocímke) vagy határozattal szabályoz, akkor ezek a nemzeti jogba való átültetés nélkül is hatályosak a Tagállamokban (Szlávik, 2011).

5.6 ábra A környezetvédelem szabályozásának fő típusai (Saját szerkesztés, 2021)

! FONTOS!**A környezetpolitika**

A környezetvédelem területén megfogalmazott fő célok, alapelvek és a megvalósítás eszközszerrendszere, valamint a meghozott intézkedések. A lehetséges és hatékony környezetpolitikának a céloknak megfelelően többféle típusa van.

5.7 ábra A környezetpolitika típusai (saját szerkesztés, 2021)

KÖRNYEZETVÉDELMI CSELEKVÉSI PROGRAM 2030-IG

Európának jelenleg soha nem látott környezeti, éghajlati és fenntarthatósági kihívásokkal kell szembenéznie (biodiverzitás csökkenése, klímaváltozás, erőforrások felhasználása, szennyezés stb.). Az Európai Bizottság közzétette a nyolcadik környezetvédelmi cselekvési programját (8th EAP)-ot, melynek hat kiemelt célkitűzése:

1. az üvegházhatásúgáz-kibocsátás 2030-ra vonatkozó céljának és az éghajlat-semlegesség 2050-ig történő elérése

2. az alkalmazkodóképesség növelése, az ellenállóképesség erősítése és az éghajlatváltozással szembeni sérülékenység csökkentése
3. előrelépés a regeneratív növekedési modell felé, a gazdasági növekedés elválasztása az erőforrások felhasználásától és a környezet pusztulásától, valamint a körforgásos gazdaságra való áttérés felgyorsítása
4. a szennyezésmentességre való törekvés megvalósítása, ideértve a levegőt, a vizet és a talajt is, valamint az európaiak egészségének és jólétének védelme
5. a biológiai sokféleség védelme, megőrzése és helyreállítása, valamint a természeti tőke (*nevezetesen a levegő, a víz, a talaj és az erdő, az édesvíz, a vizes élőhelyek és a tengeri ökoszisztémák*) fejlesztése
6. a termeléssel és a fogyasztással kapcsolatos környezeti és éghajlati nyomás csökkentése (*különösen az energia, az ipari fejlesztés, az épületek és az infrastruktúra, a mobilitás és az ételmiszer-ellátás területén*) <https://mfk.gov.hu/kornyezetvedelmi-cselekvesi-program-2030-ig.html>

Nemzeti fejlesztés 2030 stratégiai céljai között szerepel a környezeti és energetikai fejlesztés. Ennek célja, az egészséges és tiszta települések, a környezetbiztonság növelése, vizeink és természeti értékeink jó kezelése, környezetbarát energetikai fejlesztések, fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése (http://www.terport.hu/webfm_send/4616).

Környezetirányítás (MSZ EN ISO 14001:2015)

Minden szervezet igyekszik környezetkímélő működést bevezetni és ennek meglétét bizonyítani, tevékenységének környezeti hatásait szabályozott keretek között tartani. Erre kényszeríti őket a jogi szabályozás, a gazdaságpolitika és a környezetvédelmi intézkedések. Ahhoz, hogy a szervezet (*gyár, vállalat, intézmény*) működése kielégítse a jogszabályokban és a saját környezetpolitikájában leírtakat, szervezett környezetirányítási rendszert kell létrehoznia. ISO 14001 szabvány célja: olyan környezetközpontú irányítási rendszer, amit össze lehet hangolni a vezetés egyéb követelményeivel és a kitűzött gazdasági és környezeti célok elérését segíti. Elősegíti a természeti erőforrások megóvását, a szennyezések és kockázatok csökkentését, a dolgozók és a környéken lakók egészségének megőrzése érdekében. A környezetközpontú irányítási rendszer (*KIR*): a teljes irányítási rendszernek az a része, amely felöleli a környezetpolitika kialakításához, bevezetéséhez, véghezviteléhez, átvizsgálásához és fenntartásához szükséges szervezeti felépítést, tervezési tevékenységet, felelőségeket, gyakorlatot, eljárásokat, folyamatokat és erőforrásokat (<http://www.tuvakademia.com/tag/kornyezetiranyitas/>).

 OLVASD EL!

<https://www.eea.europa.eu/hu/highlights/uton-a-szennyezoanyag-mentes-europaba>

 HASZNOS INFORMÁCIÓ

Az 1972. június 5-től 16-ig tartották Stockholmban az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) első, „Ember és bioszféra” címet viselő környezetvédelmi világkonferenciáját. A Nyilatkozat az irányelvekről című okmányban szerepel: „Az embernek alapvetően joga van a szabadsághoz, egyenlőséghez és a megfelelő életfeltételekhez olyan minőségű környezetben, amely emberhez méltó és egészséges életre ad lehetőséget.” A világszervezet közgyűlése a konferencia javaslatára még abban az évben határozatában nemzetközi környezetvédelmi világnappá (*World Environment Day*) nyilvánította a tanácskozás kezdőnapját, június 5-ét. A világnap célja, hogy ráirányítsa a figyelmet a környezet védelmének és egészségének fontosságára, amely az egész világon hatással van az emberek jólétére és a gazdasági fejlődésre is. Az ünneplés lehetőséget nyújt arra is, hogy hangsúlyozzuk az egyének, vállalatok és közösségek számára a környezetvédelem fontosságát (https://jelesnapok.oszk.hu/prod/unnep/kornyezetvedelmi_vilagnap).

 TUJTAD?

Hazánkban közel 3000 növényfaj él. Ebből jelenleg 733 a védett növényfaj, és közülük 87 fokozott védettséget is élvez.

 KUTASS

- Magyarországon milyen események, programok vannak a környezetvédelmi világnapon?
- Jelenleg a föld hány százaléka természetvédelmi terület?
- Az Európai Unió területének hány százalékát borítják erdők?
- Mi az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) feladata?

- Melyek azok az intézmények, szervezetek hazánkban, amelyek a környezeti problémák megoldásán dolgoznak?
- Keresse meg a környezetvédelemért felelős minisztérium honlapját! Olvassa el, milyen feladatai vannak a minisztériumnak!

FELADAT

Válassza ki, hogy melyik szabályozóeszköz nem tartozik a gazdasági ösztönzők közé!

- ▶ *kibocsátási díj*
- ▶ *környezeti adók*
- ▶ *kártérítés*
- ▶ *letéti díjak*

A termékkel együtt felszámított, és a termék visszaváltásakor a forgalmazónak, illetve a termék visszaváltójának maradéktalanul visszafizetett díja...

- ▶ *betétdíj*
- ▶ *környezeti teljesítés*
- ▶ *környezetterhelési díj*
- ▶ *termékdíj*

Gyűjtse össze, milyen programokat szerveznek a saját településén működő oktatási intézmények a környezetvédelmi világnapon!

ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

- Mi a környezetvédelem? Mik a legfontosabb feladatai?
- Az Európai Unió környezetvédelemmel kapcsolatos jogszabályai kötelezőek-e az Unió tagországaira?